

mobiliseringen mod vikingeangrebene fra 870'erne og fremefter.

En række glimrende indlæg tydeliggør den militarisering af samfundet, der skete i Romerriget og hos germanerne i løbet af det første årtusinde. Den gensidige påvirkning er evident. Således viser Johan Engström, hvordan de krigere, der fra begyndelsen af 500-tallet blev begravet i det upplandske gravfelt Vendel, i deres udrustning og kavaleriteknik var under indflydelse fra romerske lejetropper fra Det sassanidiske Rige. Det bliver klart, at de nordiske folkeslag fra 200-tallet blev aktive i krigsførelse i stor målestok, med flåder på måske 30-40 krigsskibe og med hære på måske 400 mand. Anne Nørgård Jørgensen argumenterer godt for, at en samlet dansk flåde opererede fra omkring år 700, og i en af flere fine analyser af våbengrave undersøger Anne Pedersen de danske våben- og ryttergrave fra vikingetiden. Ryttergravene fra 925-975 kan, mener hun, knyttes til tidens styrkede kongemagt og et øget behov for lokalt at vise uafhængighed og magt. Hvor man tidligere havde fået status ved direkte deltagelse i vikingetog, måtte man nu mobilisere symboler for at markere sig. Disse symboler var naturligvis krigens værktøj.

Timothy Reuter opridser instruktivt de forskellige former, hvorunder man kunne mobilisere en hær i den tidlige middelalders Europa. Krigsherren kunne bruge hirden, lejetropper, et større følge eller udskrive folk. Imidlertid må man sige, at et entydigt billede af de veksellende former for militært land- og søopbud i vort eget land desværre ikke tegner sig efter læsningen. Her er det et problem, at udspillet fra arkæologerne kun i ringe grad tages op af de to involverede danske historikere, Michael Gelting og Niels Lund. Gelting beskæftiger sig med den danske socialstruktur og statsform, som han karakteriserer som ikke væ-

sensforskellig fra det øvrige Europas, om end præget af en temmelig svag stat og derfor – paradoksalt nok – af en mindre udviklet feudalisme. Hvad det konkret betød for det militære udbud, specificeres imidlertid ikke. Niels Lund skitserer det synspunkt, som han fyldigere har argumenteret for i sin disputats, nemlig at kystledingen går tilbage til ca. 1170, og at den tidligere bestod af landets høvdinge med deres egne krigere. En diskussion af dette synspunkt i forhold til eksempelvis Anne Nørgård Jørgensens præsentation af søforsvaret i Danmark 200-1300 og Bjørn Myhres arkæologiske studier over jernalderens ledingsorganisation i Norge havde været på sin plads. Denne synlige mangel kunne have været opvejet gennem et diskuterende og overvejende forord, som trak linjerne op i denne og andre komplicerede sager. Nogen let opgave ville det ikke have været at skrive på tværs af de ofte ganske specialiserede bidrag, men der savnes nu en samlet behandling af de nye udsagn fra arkæologien sat i forhold til de historiske kilder og historikernes udnyttelse af dem. Samlet viser det foreliggende bind dog uden al tvivl, at militærhistorien har vist sig at være en særdeles frugtbar angrebsvinkel.

Bjørn Poulsen

Olaf Olsen: *Da Danmark blev til.* (Fremad, 1999). 108 s., 168 kr.

Olaf Olsen kvitterede i foråret 1999 for modtagelsen af Rosenkjærprisen med seks radioforedrag, som nu foreligger i bogform i lidt udvidet skikkelse. Det første kapitel handler om arkæologi og historie. Det betones, at formålet for de adskilte videnskabsgrene er det samme, at skrive menneskets historie, kun kildematerialet er forskelligt. Forfatteren sparker lidt til historikerne, som har rubriceret de arkæologiske levn som stumme kilder, og mener, at arkæologi-

en i mange henseender ofte leverer et bedre og fyldigere kildemateriale end de skriftlige vidnesbyrd. Hvis man studser lidt over denne proklamation, bør man dog bemærke hans modifikationer. Og når han fra den næsten skriftløse vikingetid, som er bogens emne, kaster et blik på dansk middelalder, må man medgive, at det skriftlige kildemateriale er sparsomt og endevendt af generationer af historikere. Nyt materiale fremskaffes af arkæologien. Efter dette forsvaret for arkæologien gør Olaf Olsen heldigvis opmærksom på, at alt kildemateriale skal fortolkes.

Det andet kapitel om Danmarks samling til et rige er spændende læsning. Jernaldersamfundet beskrives som bestående af småkongedømmer, således som det kendes fra Irland, hvor skriftlige kilder fortæller herom. Deres indbyrdes forhold var præget af hyppig krig, men freden imellem dem kunne sikres ved, at man stillede højttede gidsler. At Jylland omfattede flere sådanne kongedømmer, er der både geografiske og arkæologiske argumenter for: vidtstrakte skove og sumpede ådale og de mange folkevolde fra tiden mellem 300 og 500. Men før 700 udvikledes det nordiske, hurtige vikingefartøj, og kort efter 700 har vi såvel det ældste Danevirke og Ribe som Kanhavekanalen på Samsø. Et dansk rige var dannet.

Kapitlerne om kristendommens komme og antagelse bygger først og fremmest på skriftlige kilder. Men med de fire trelleborge fra ca. 980 har arkæologien unægtelig fejret sin store triumf – som for længst anerkendt af alle. De enorme byggearbejder, som også inkluderer Kovirke ved Hedeby og broen over Ravningeenge i Vejle ådal, har krævet en formidabel indsats af mennesker og materiel og vidner dermed om en stærk kongemagt. Olaf Olsen argumenterer for, at baggrunden for anlæggene var det spændte forhold til

Tyskland, og forestiller sig, at hver af de ensartede huse i trelleborgene kunne bemannes med en kongelig ombudsmand og hans følge.

Det er en velskrevet og let læst bog med en klar linie og pointe: Da Danmark blev til.

Erik Ulsig

Niels Bracke: *Die Regierung Waldemars IV. Eine Untersuchung zum Wandel von Herrschaftsstrukturen im spätmittelalterlichen Dänemark*. Kieler Werkstücke, Reihe A, Bd. 21. (Peter Lang, 1999). 249 s., 64 SFr.

Ved universitetet i Kiel har der længe bestået en betydelig interesse for dansk middelalderhistorie, som har udmøntet sig i mange vigtige forskningsbidrag. Det seneste skud på stammen er Niels Brackes »dissertation« om Valdemar Atterdags regering i/af Danmark. Dissertationen blev forsvaret i juli 1995, og litteratur udkommet siden da er der ikke taget hensyn til i fremstillingen. Dette betyder blandt andet, at en for emnet så vigtig bog som Henrik Lerdams om de danske len og lensmænd 1370-1443 ikke er inddraget.

Den foreliggende bogs emne er spændende og en bestandig kilde til overvejelse og diskussion, da det jo lykkedes Valdemar Atterdag at opbygge kongemagten i Danmark fra et nulpunkt til en indtil da uset styrke. Imidlertid kan man næppe sige, at Niels Brackes bog bringer afgørende nyt til sagens belysning. Kapitlerne om hovedemner som skatte- og militærvæsen under Valdemar Atterdag fylder henholdsvis fire og seks sider. Det kan man ikke bebrejde forfatteren, idet kildematerialet til disse forhold desværre er overordentlig tyndt. Det er dog godt nok til at fastslå, at der skete væsentlige ændringer på disse områder, som det også fremgår, men med hensyn til rækkevidden af dis-